

УДК 044.8

*В.Г. Виткалов*

## ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Національно-культурні зрушення, що відбуваються в сучасній Україні не лише активізують політико-ідеологічний чинник, але й значною мірою поглиблюють інтерес до національно-культурної спадщини. Адже революційні процеси, що охопили країну, висвітлили низку проблем, до розв'язання яких інтерес не виникав, або не набував такої гостроти. Йдеться про територіальну цілісність країни, мовний аспект, суспільно-культурне життя національних меншин, їх роль у духовному просторі країни, міжнародні культурно-економічні зв'язки тощо.

Ці питання активно дискутувалися на IX всеукраїнській науково-практичній конференції «Українська культура у розмаїтті виявів», проведеної в Рівненському державному гуманітарному університеті наприкінці 2013 року і увійшли, набувши форми наукових статей, до відповідних збірників. Однак навіть ті матеріали, що склали основу декількох наукових збірників, сформованих за результатами їх проведення, все ж дають певне уявлення про напрями наукових досліджень, про проблематику, якою цікавляться вітчизняні науковці.

Отже, том I випуску 19 даного збірника має три розділи, матеріали яких спрямовані на аналіз історико-мистецтвознавчих питань розвитку культурного процесу, теоретичні проблеми культурно-мистецького життя тощо. Включає він і низку повідомлень стосовно тих чи інших аспектів вияву духовної діяльності, наявних у функціонуванні культурного простору, виділених в окремий розділ.

Головною відмінністю цього збірника є подальше розширення тематичного ряду наукового пошуку українських науковців та широке використання джерелознавчих матеріалів (партитур чи інших зразків художніх творів, зважаючи на вид мистецтва). Спробуємо ескізно дати його тематичну характеристику.

У наших збірниках традиційно розміщується чимало матеріалів, підготовлених на підставі аналізу мистецького доробку провідних сучасних вітчизняних митців, чия творчість продовжує хвилювати художню еліту чи широкий загальний любителів. Йдеться про музичні здобутки М. Скорика (І. Юзюк, О. Масляєва), В. Камінського (І. Нискогуз), М. Ластовецького (Л. Ластовецька), О. Козаренка (О. Коменда, І. Нискогуз) та ін., або ж визначається роль митця (представника образотворчого мистецтва) на регіональному рівні (С. Виткалов, Л. Костюк). Саме в цих розвідках обрані постаті постають часто у не типових ракурсах: не лише як композитори, але й, приміром, як виконавці чи автори не зовсім типових для їх творчості жанрів.

Треба відзначити, що сучасне життя, виходячи з постійних творчих контактів митців, дає привід для широкої формотворчості в усіх видах художньої культури і у цьому зв'язку оригінальним є дослідження О. Кушнірук, спрямоване на виявлення специфічних рис мінімалізму у творчості харківського композитора О. Щетинського. Автор ставить за мету дослідити широке культурне тло, на якому виникла ця постать, проаналізувати його взаємодію з сучасними слобожанськими композиторами. Тим більше, що автор чимало часу досліджує його творчість і добре ознайоmlена як із проблематикою наукового пошуку, так і самим митцем.

Своєрідною ж формою протиставлення цьому дослідженню є аналіз специфіки використання барокових рис «покаянного» хорового партесного дванадцятиголосного концерту «Век мой скончается», відміченого використанням розмаїття поліфонічних засобів (Г. Горох). Це – одна з найцікавіших та маловивчених пам'яток музичного спадку

київського мистецького осередку, у якій повною мірою виявлено взаємодію вітчизняної і західноєвропейської (італійської) музичних барокових традицій. До речі, повний його текст було оприлюднено лише у 2006 році і професійний його аналіз, як стверджує автор, на сьогодні практично відсутній.

Узагалі в кожному з наших збірників, як правило, вміщується декілька наукових розвідок, спрямованих на розкриття ролі духовної музики в українській культурній традиції, формах її взаємодії з професійним світським мистецтвом в умовах сьогодення, ролі мережі спеціальної духовної музичної освіти та її трансформації в сучасних умовах, формах контактів, пошуках шляхів якісної підготовки фахівця-диригента та багатьох інших питаннях, пов'язаних із сакральною мистецькою традицією є предметом дослідження молодих науковців (І. Харитона, О. Кириченко, Л. Руденко, Т. Корнішевої).

Оригінальністю вирізняється й низка матеріалів стосовно функцій поезії Лесі Українки у камерно-вокальних творах українських композиторів (Н. Цейко) та трактуванні окремих персонажів зі спадщини цієї ж поетеси (на прикладі оперної творчості В. Кирейка (В. Драганчук), адже творчість поетеси чимало десятиліть притягає до себе увагу представників не лише музичної культурної практики, але й інших художніх сфер. Утім, музичних інтерпретацій її творчості є найбільше. Про це засвідчує навіть тематичний ряд наукових розвідок, вміщених останніми роками у наших збірниках.

До речі, представники волинської наукової школи достатньо повно дослідили творчість Лесі Українки в її музичній інтерпретації (О. Коменда, Н. Цейко, В. Драганчук та ін.), підтвердивши заслугу носити почесне звання її імені, якого удостоєний Східноєвропейський національний університет. Адже саме у стінах цього закладу (Волинського науково-дослідного центру вивчення творчості Лесі Українки, що функціонує при СНУ) й побачила світ яскрава біографія вітчизняної поетеси, підготовлена на матеріалах Ольги Кривенюк-Косач. Йдеться про книгу «Леся Українки: хронологія життя і творчості». – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2006.

Завжди чималий обсяг матеріалу у наших збірниках відведено дослідженню творчості західноукраїнських митців або художніх структур, що займалися організацією культурно-мистецького життя краю. У цьому зв'язку згадаємо наукову розвідку І. Бермес, спрямовану на виявлення ролі просвітницьких хорових гуртків Східної Галичини (1868-1939 рр.) у культурному піднесенні місцевого населення. Матеріал розвідки також вирізняє широка джерелознавча база.

Еволюція камерно-вокального жанру на Західній Україні стає предметом розгляду у науковій розвідці О. Басси.

Про інтерпретацію поетичної творчості в музиці йдеться й у статті І. Комаревич, мета якої – виявлення психотипу ще однієї яскравої представниці вітчизняного культурного простору – видатної української співачки С. Крушельницької та його впливу на індивідуальну художню манеру творчості.

Аналізуючи професійний мистецький простір, не можна оминути й проблем розвитку масової культури, її ролі у соціумі, формах і результатах впливу на людину, адже сучасні глобалізаційні процеси лише надали їй все більшого значення у суспільстві, яке через домінування фінансового чинника та зубожіння значної частини населення все більше відходить від сповідування високих зразків традиційної духовної практики загалом. І ця масова культура поступово не лише нівелює суспільну свідомість, але й нав'язує свої суспільно-культурні зразки, поступово відсуваючи українську молодь від традиційних культурних норм.

У цьому зв'язку можна провести певні аналогії з останніми подіями в Україні та її регіонах, які переконливо довели, що відсутність цілеспрямованої виховної діяльності патріотичного забарвлення, формування у населення стійкої протидії інокультурному впливу, ігнорування інших відомих чинників у системі роботи з населенням, а надто його молодією генерацією, дуже швидко дало свій майже незворотній для країни ефект. І наукові

розвідки Т. Сідлецької, Н.-М. Фарини це підтверджують.

Розширюють уяву про форми музичного виявлення й наукові розвідки О. Супрун, мета якої – культурологічні параметри джазового мистецтва, та дослідження В. Кавуна стосовно художніх особливостей естрадного мистецтва України сучасної доби, яке несе велике духовне навантаження на молодь.

Є в аналізованому збірнику й чимало нових матеріалів, авторами яких аналізується творчість маловідомих представників національного образу творення, зокрема рукописну спадщину закарпатського переписувача та мініатюриста кінця XVII – початку XVIII століть І. Югасевича, утім, від цього творчість яких не втрачає свого значення (О. Сопко); або ж у дещо іншому ракурсі подаються художні здобутки представників нових видів художньої практики м. Львова, зокрема яскравого виразника сфери художнього скла – М. Дідика (Е. Білоус).

Відзначення у 2014 році широкою громадськістю 200-річчя від Дня народження Т. Г. Шевченка спонукало також і науковців дати своє бачення окремих граней його творчості. У цьому зв'язку наголосимо на наукових розвідках стосовно інтерпретації творчості генія українського народу, або його безпосереднього висвітлення образу в кінематографічній інтерпретації. Йдеться про творчість українських митців-операторів 20-х років XX століття О. Калюжного й Б. Завелєва в історичній ретроспективі (А. Шульгіна) та аналізу відомого телевізійного проекту за сценарієм Ю. Макарова «Мій Шевченко» (Ю. Марційчук), де здійснено спробу прослідкувати зміни акцентів в інтерпретації образу вітчизняного поета і громадського діяча крізь призму часу і культурних парадигм.

До речі, кінематографічний матеріал найбільш повно представлений саме у цьому випуску. У цьому зв'язку акцентую увагу й на розвідці Г. Чумаченко з її специфічною інтерпретацією творчості українських кінематографістів сучасної доби (на прикладі аналізу одного з помітних фільмів «Україно, Goodbye!»).

Серед відносно нової проблематики, що порушується на сторінках цього часопису, наголошу й на науковій розвідці Т. Молчанової, спрямованій на виявлення ролі концертмейстера у соціокультурному контексті сучасності. Її стаття продовжує дискусію, що точиться чимало часу на сторінках спеціальної періодики, стосовно визнання цієї професії самодостатньою, а не лише такою, представники якої лише супроводжують будь-який музичний виступ соліста.

У збірнику вміщено ще чимало статей, мета яких – аналіз різноманітних граней культурного простору країни, зокрема: міжкультурні контакти українців із представниками інших народів у мистецькому виявленні або мистецькі впливи материкової частини країни на художню практику представників її діаспори (К. Акав, Р. Калин, С. Котлар), регіональних здобутків представників Криму, втілених у творчості М. Казаса (І. М'якота), нових форм творчості сучасних кримських ювелірів (Л. Пасічник), або здобутків західноукраїнських народних майстрів, помічених крізь призму діяльності університетської художньої майстерні (І. Локшук), чи нових форм народної культурної практики, виявленої у фольклорному регіональному фестивальному русі (О. Мойсюк); специфіці використання етномотивів у творчості представників вітчизняних Будинків моделей (М. Костельна), дослідженні художнього світу української садиби в XIX столітті (В. Русавська), виявлення ролі циркового мистецтва в аспекті міжкультурної толерантності діалогізму, дослідженого на прикладі фестивальної вітчизняної практики (С. Шумакова) та ін.

А загалом подані до цього збірника матеріали відбивають достатньо широкий спектр наукового пошуку та професійні навички вітчизняних дослідників. Цікаві ці розвідки також і тим, що їх автори предметно розширюють культурний простір сучасної України.

### Резюме

Аналізуються матеріали наукового збірника, підготовленого за матеріалами IX всеукраїнської науково-практичної конференції «Українська культура у розмаїтті виявів»,

проведеної наприкінці 2013 року в РДГУ.

**Ключові слова:** мистецтво, творча діяльність, художня практика, митець.

#### Summary

**Vytkalov V.G. The oretical-applying questions of Ukrainian culture functioning in researches**

Materials of scientific collection, geared-up after materials of IX of allukrainian scientific and practical conference the «Ukrainian culture in the variety of displays» are analyses.

**Key words:** art, creative activity, artistic practice, artist.

#### Аннотация

Анализируются материалы научного сборника, подготовленного по материалам IX всеукраинской научно-практической конференции «Українська культура у розмаїтті виявів», проведенной в конце 2013 года в Ровенском государственном гуманитарном университете.

**Ключевые слова:** искусство, творческая деятельность, художественная практика, художник.

*Надійшла до редакції 25.12.2013 р.*